

## VERITATIS SPLENDOR

fra Ivan Đuzel

## Uvod

Nakon istočnog grijeha čovjek je trajno u napasti da Boga zamijeni idolima. Čovjek kreće u varljivu potragu za slobodom izvan same istine. No, koliko god daleko odlutao u čovjeku uvijek ostaje svjetlo Stvoritelja. To je naročito vidljivo promatrajući ljudska istraživanja na svim poljima, a osobito ona o smislu života. Svaki čovjek se pita što mu je činiti, a razmišlja i o pitanju dobra i zla. Odgovor je moguć samo onda kada prepoznamo svjetlo lica Božjega objavljeno u Isusu Kristu. Isus osvjetljuje Crkvu, koju onda dalje šalje da ljude obasja svjetlom Evanđelja. Crkva je oduvijek razvijala moralno naučavanje u odnosu na ljudska pitanja. U vremenu kada je raznim sumnjama napadnut tradicionalni moralni nauk Crkve, papa Ivan Pavao II. odlučio je napisati encikliku koja će pokušati osvijetliti moralna pitanja, temeljeći se na Svetom pismu i apostolskoj tradiciji.

*Krist i odgovor na moralno pitanje*

Razgovor Krista sa mladićem iz Matejevog evanđelja može biti način da se ponovno poslušava Kristovo naučavanje. Mladić koji mu pristupa predstavlja svakog čovjeka koji postavlja moralno

pitanje. Ono dolazi iz ljudskog srca koje se pita koje mu je dobro činiti. Potrebno je doći u susret s Kristom kako bi dobili odgovor. Moralni život i sreća su povezani. Isus nas vodi korak po korak kako bi došli do odgovora. Mladić Isusa naziva Dobrim Učiteljem. Isus mu odmah na to postavlja pitanje, zašto ga zove Dobrim. Kao da mu želi pokazati da njegovo pitanje odgovor ima samo Bog. Bog je jedini dobar. Moralni život predstavlja odgovor čovjeka na Božju ljubav, a do potpunog ispunjenja čovjek jedino se može doći sudioništvom u Božanskoj dobroti na koju je mladić pozvan: „Dođi i idi za mnom.“ Samo Bog može odgovoriti na pitanje o dobru. On je to učinio stvorivši čovjeka. Dao mu je put i uvjet spasenja izražen u zapovijedima.

U središtu zapovijedi nalazi se ljubav. One su usredotočene na ljubav prema bližnjemu, bez koje nije moguće ljubiti ni Boga. Isus Krist je ne samo ispunio zakon nego ga je i pokazao, te postao živi zakon koji poziva na nasljedovanje. Mladić iako obdržaje sve zapovijedi vidi da mu nešto nedostaje. Puninu savršenstva moguće je ostvariti samo ukoliko se zapovijedi ne shvaćaju legalističkim. Zato nam je Krist dao i blaženstva koja predstavljaju nutarnje stavove, a ujedno i obećanja. Zakoni su nesavršena sloboda, a blaženstva vode ka punoj slobodi, koja se nalazi u Bogu. Poziv na savršenu ljubav upućen je svim ljudima. Put savršenstva sastoji se u nasljedovanju Krista. To je bitan izvor i kršćanskog morala. Slijediti Krista je stav u čovjekovoj dubini. Kršćanin je ud njegova tijela koje je Crkva, a sudioništvom u euharistiji postiže se

vrhunac sraslosti s Kristom. Obdržavati zakone i živjeti nutarnji život kršćanina moguće je samo po milosti koju nam Bog daje. Zakon je dan da se zazove milost, a milost je dana da se očuva zakon. Svaki čovjek se pita što mu je činiti. Krist je prisutan među nama u svome tijelu koje je Crkva. Ona sve do dana današnjeg prenosi i tumači njegov zakon snagom objave i tradicije, kako bi pomogla čovjeku na njegovom putu ka slobodi.

*Crkva i rasuđivanje o nekim tendencijama današnje moralne teologije*

Bog je jedini dobar i poziva sve ljude da rastu u njegovoj dobroti. Crkvu je oduvijek vodio Duh Sveti i upućivao je u istinu. Ona uvijek nanovo preispituje misterij utjelovljene Riječi i razvija svoj nauk. Tako se u krilu crkve i razvila disciplina koja se naziva moralna teologija. Crkva uvijek traži način, a na to je i pozvana, da ljudima svoga vremena saopći kršćansku nauku. Događalo se tako da kruže nezdrave nauke kojima treba stati na kraj. Ljudski problemi često se povezuju s problemom čovjekove slobode. Neki su toliko zastranili da su konačni cilj vidili u slobodi te je doveli gotovo do božanstva. Sloboda je dana čovjeku kao dar da može svojevrijedno izabrati Boga. Prava sloboda je znak slike Božje u čovjeku.

Moć razlučivanja dobra i zla pripada samo Bogu. O njemu ovisi i naša spoznaja. On je taj koji čovjeku daje prirodno svjetlo razuma. Neki pak zaboravljaju ovisnost ljudskog razuma o božanskoj mudrosti, pa tako govore o čovjekovoj samospoznaji ističući samodostatnost. Sve to dovodi do nijekanja Boga kao tvorca prirodnog zakona. Neki su Riječ Božju smatrali samo kao poticaj da se dobro živi. Vlast čovjeka proteže se i na samog čovjeka. To je vidljivo



u ljudskoj slobodi, te ima mogućnost za odabir dobra. Osim samoga sebe, čovjeku je i svijet podložen po nalogu Božjem. Čovjek ima slobodu, no ona se treba prožimati sa Božjim zakonom u smislu slobodne poslušnosti čovjeka Bogu. Tu sloboda nalazi svoje ispunjenje. To je slobodno sudioništvo ljudskog razuma u Božanskoj mudrosti. Time sloboda nije uvjetovana, nego sukladna dostojanstvu čovjeka.

Čovjek treba izbjegavati zlo, a prionuti uz dobro, a to može samo ako ih razlikuje

po prirodnom svjetlu razuma što ga je dobio od Boga, na poseban način vjerom i u objavi. Crkva čuva sav zakon od samoga početka, uključujući ploče saveza sa Sinaja, no prima i novi zakon, koji je urezan u srca onih koji vjeruju. Tvorac zakona je Bog, a primatelj čovjek. Neki znanstvenici dovode u sukob narav i slobodu, a drugi pak stavljaju slobodu u suprotnost sa biološkom prirodom. Po tim shvaćanjima čovjek je postao sam svoja sloboda, te ima pravo na sterilizaciju, homoseksualnost, prebračne odnose... čovjek ponjima treba sam sebi odrediti smisao postojanja. Bog od čovjeka očekuje racionalno planiranje života. Ljudska narav i tijelo nužni su za slobodu, a duša ono po čemu biće postoji kao cjelina. Moralni čin ne može se odlijeliti od tjelesnih dimenzija. Tijelo i duša ne razdvojni su, skupa opstoje ili pogibaju. Naravni zakon uključuje univerzalnost, te se proteže na sve ljude, ne isključujući ljudsku jedinstvenost. Zabranjeno je uvijek kršiti propise, da se ne bi povrijedilo tuđe, a ni svoje dostojanstvo. Neosporno je da se kultura mijenja, no potrebno je imati na umu da je kultura podložna čovjeku koji je oblikuje, a ne obrnuto. No ipak postoji nešto što se nikada neće promijeniti, a to svoje temelje ima u Kristu koji je uvijek isti.

Savjest postavlja čovjeka u vezu sa zakonom. Jedino osoba poznaje odgovor na glas savjesti. Ona je na neki način svjedok ljudskih čina, direktna komunikacija s Bogom o tome je li neki čin moralno opravdan ili ne. Sud savjesti je praktičan sud, te predstavlja moralnu obvezu. Čovjek mora postupati u skladu s njom. Ukoliko ne postupa, njega osuđuje sama njegova savjest. Istinu o moralnom činu prepoznaje savjest i navodi čovjeka da preuzme odgovornost za počinjeno dobro

ili zlo. Čovjek je dužan tražiti istinu, a savjest je ispravna kada je u skladu s istinom. Naravno savjest može biti iskrivljena, a čovjekova krivnja može ležati u tome što nije tražio istinu. Iako čovjek ne mora biti kriv ukoliko ne poznaje istinu, ipak čin koji je počinio ostaje objektivno dobar ili zao. Usprikoš tome što je savjest zabludiva, ipak ne gubi svoje dostojanstvo. Savjest mora prosvijetliti Duh Sveti. Katolička Crkva se stavlja u službu savjesti, te se izjašnjava o moralnim pitanjima po nalogu kojeg je dobila od Krista.

Sloboda je odluka u sebi, to jest prilagođavanje svoga života Dobru ili protiv njega. Ključnu ulogu u moralnome životu, treba pripisati temeljnom opredjeljenju. Svi pojedinačni čini predstavljaju samo izraz tog temeljnog životnog opredjeljenja. Na temeljnom opredjeljenju i u suodnosu s njime, naši čini se mjere kao moralno dobri ili zli. Živjeti prema opredjeljenju predstavlja slobodu, no ako se živi u suprotnosti s njime, čovjek je zarobljen, gubi svoju slobodu. On svojim moralno zlim činima, krši svoje temeljno opredjeljenje, te ide protiv sebe samoga i svoje savjesti. Svaki slobodan izbor je oslanjanje slobodne volje na dobro ili zlo. Postoje pozitivni i negativni moralni propisi. Dok pozitivni ostavljaju slobodu u djelovanju, negativni ne dopuštaju nikakvo prekoračenje, u suprotnom kršimo zakon. Svojim zlim činima čovjek vrijeđa Boga, te može vrlo lako izgubiti milost koju je primio. Je li grijeh lagan ili smrtni, ovisi o stupnju slobode koji osoba ulaže u čin. Dva elementa su tu jako bitna: slobodna volja i stupanj svijesti. Smrtni grijeh je onaj kojemu je objekt teška stvar, a učinjen je potpuno slobodno i pri punoj svijesti. Posebnim činima, čovjek može izgubiti temeljno opredjeljenje, ili bolje rečeno,



odreći ga se. Smrtnim grijehom čovjek slobodno i svjesno odbacuje Boga i njegov savez ljubavi.

Svi ljudski čini su moralni čini i određuju duhovnu kakvoću moralne osobe. Moralnost se određuje u odnosu čovjekove slobode i objektivnog dobra. Moralno dobri čini su oni koji su usmjereni moralnom dobru čovjeka, to jest, k samome Bogu. Razumno usmjeravanje ka dobru i težnja za tim dobrom, čine našu moralnost. Kršćanin je stvorenje i sin Božji, te svojim činima očituje suobličnost ili različitost naspram Sina Božjega. Sve što čovjek čini, očito podliježe sudu Božjem. Postoje krive etičke struje koje određuju moralne čine po tome može li, ili ne može proizvesti određeni čin bolje stanje. Drži se da se moralnost čina očituje po njegovim posljedicama, pa se time gledaju dobri i loši učinci. Zanemaruje se objektivna vrijednost čina u sebi. Bez obzira kakva nakana bila, ona može umanjiti ljudsku krivnju, ali je ne i dokinuti, jer čin ostaje zao u sebi. Nikada nije dopušteno činiti ono što ne vodi ka Bogu, to jest sredstvo ne opravdava cilj. Čin koji nije dobar u sebi

ne vodi k najvišem dobru, bez obzira kakav rezultat htio postići.

Vjernici su dužni poštivati moralne propise što je Crkva dobila od Boga i naučava ih. Moralnost čina najviše ovisi o predmetu što ga je volja odabrala. Čin je dobar ukoliko je suobličan dobru osobe, to jest usmjeren ka Isusu Kristu. Da bi naša djela bila savršena, cilj djelovanja mora biti udovoljavanje Bogu. Postoje čini koji su u sebi zli, te ih nikada nije dopušteno činiti, ma kakav cilj djelovanja bio u sebi. Čovjek je pozvan da potpuno razumije i proživljava svoj poziv na slobodu u poslušnosti Božjem zakonu. To se zbiva pomoću dara Duha Svetoga u kojem nam je dano da zakon shvatimo i živimo kako bi usmjerili svoj život ka Bogu.

#### *Moralno dobro za život Crkve i svijeta*

Da bi sloboda vodila čovjeka ka dobru, mora se podvrgavati Istini. Nažalost, čovjek gubi uvjerenje da samo u istini može naći spas, te sve više naginje relativizmu. Isus Krist objavio je pravi smisao slobode u potpunom darivanju sebe, te nas poziva da se toj slobodi priključimo. Naša sloboda

često se okreće od Dobra, te smo potrebni Kristova oslobođenja. Isus je ta Istina koja oslobađa čovjeka, te nam pokazuje smisao slobode u služenju braći ljudima i Bogu. Njegova smrt na križu ispunjenje je slobode, a njegovo uskrsnuće je slavljenje plodnosti u istini proživljene slobode.

Vjera je istina koji treba živjeti, stoga je potrebno da kršćanin otkrije novost vjere i njenu prosudbenu snagu. Uz pomoć moralnog života vjera postaje živom ispoviješću pred Bogom i ljudima. Najsvjetliji primjer svjedočanstva je u mučeništvu. Njime sveci, a i sam Krist, pokazuju kako je vrednije umrijeti mučeničkom smrću, nego počiniti zlo iz bilo kojeg razloga. Kršćanin je pozvan na junaštvo, pa čak i voljeti teškoće poradi vječne nagrade. Crkva poslušna Istini nudi je svim ljudima, ali ne skriva njezine zahtjeve za radikalnošću i savršenošću. Pred moralnim normama svi smo jednaki, ma kakvog položaja ili staleža bili. Uvijek moramo strpljivo naučavati Kristov moral, ali nikada osuditi grešnike, nego samo grijeh. U svijetu je danas potrebna korjenita društvena obnova, zasnovana na moralnom osjećaju i Bogu kao dobrome. Nažalost, totalitarni režimi, kao što je primjer marksizma, ruše dobro osobe, te opovrgavaju postojanje objektivnog moralnog dobra.

Postoji jedna temeljna istina i moral po kojoj bi se morala voditi svaka vlast, ukoliko to izostane, ugrožena su i prava osobe kao takve. Moralna norma ne smije se nikada prilagoditi vlastitim interesima. Naša je narav slaba i sklona greškama, te samo uz pomoć Božje milosti može se živjeti moralno. Potrebni smo oprostjenja, kojeg nam je Bog podario po Isusu Kristu.

Moralni zakon teško je obdržavati, ali ne i nemoguće, nekad iziskuje mučeništvo. Potrebno je inkulturirati evanđelje u sve epohe života. To je moguće, jer Crkvu vodi Duh Sveti, koji u određenim trenucima podiže ljude, koji svojim životnim svjedočanstvom pozivaju na opredjeljenje za Kristov zakon. Evangelizacija u svome žaru mora nositi snažnu moralnu poruku. Zadaća teologa u Crkvi jest da sve dublje razumijevaju Božju Riječ, te je obznanjuju svima, kako bi razumjeli ono što su povjerovali.

Moralna teologija ima isti cilj; da obznanjuje zahtjeve vjere, kako bi vjernici lakše mogli razlikovati dobro i zlo. Dužnost im je podučiti vjernike o zapovijedima i pravilima što ih Crkva daje, kako bi baštinili život vječni. Ona razmatra čovjekovu duhovnu dimenziju i poziv na Božju ljubav. Normalnost danas nosi tragove prvog grijeha, te je potrebno vratiti se na početak, stoga Crkva uvijek podsjeća na radost oprostjenja. Biskupi su glasnici vjere i njihova je dužnost propovijedanje Evanđelja, te bdijenje nad Božjim narodom. Ova enciklika imala je prije svega važnost pokazati nepromjenjivost i univerzalnost moralnih normi. U svakom čovjeku odjekuje pitanje koje ga tjera da razmišlja što mu je činiti, a Crkva mu snagom Duha Svetoga daje odgovor na to pitanje, kako bi stigao do Kraljevstva Nebeskog.

### Zaključak

Svaki čovjek je pozvan da slijedi Isusa, te se snagom njegove milosti očisti od grijeha. Najbolje svjetlo i primjer našem životu je Majka Marija, kojoj se i ovom prilikom utječemo, kako bi skladno i s ljubavlju živjeli život koji Krist od nas traži za vječno zajedništvo s Njime.

## „LAUDATO SI“ (O MI' SIGNORE)

### Uvod

Papa Franjo objavio je encikliku o ekologiji „Laudato si“ 24. svibnja 2015. Navedenom enciklikom obraća se cijelom katoličkom svijetu, ali i svim ljudima dobre volje da se zauzmu za očuvanje okoliša. Specifičnost ove enciklike je između ostaloga i u tome što Papa u njoj citira ekumenskog carigradskog patrijarha Bartolomeja I. koji je „prvi među jednakim“ patrijarsima Pravoslavne crkve. Možda je tomu doprinijela i činjenica da je papa Franjo sa patrijarhom Bartolomejom I. mjesec dana prije objavljenja same enciklike obišao izbjeglički kamp na grčkom otoku Lezbosu i tom prigodom poveo sa sobom tri izbjegličke obitelji u Vatikan. I ta gesta, među ostalima, govori o tome kako je ovaj Papa pastoralno usmjeren. Prikaz ove enciklike ima za cilj upravo to - ukazati na Papinu zauzetost za „zajednički dom“, ali i doprinijeti podizanju svijesti o brizi za život svega stvorenog na Zemlji.

Papa na početku citira sv. Franju, zaštitnika ekologije, koji u svojoj poznatoj Pjesmi bratu Suncu pjeva: „Hvaljen budi, Gospodine moj, za sestru našu, majku Zemlju koja nas uzdržava i nama upravlja i izvodi plodove razne i šareno cvijeće i travu“. U navedenoj „Pjesmi stvorenja“ Božji trubadur podsjeća da je Zemlja zajednički dom svih ljudi; ona je poput sestre s kojom dijelimo svoj život i majke koja nas prima u svoje ruke. Papa dalje ističe da ta sestra jeca zbog zla koje joj se nanosi, zbog neodgovornog korištenja i zlorabe dobara koje je Bog stavio u

fra Darijo Sinković



nju. Ljudi su odrasli misleći da su njezini vlasnici i gospodari, kojima je dopušteno pljačkati i iskorištavati je do mile volje, pa se tako među najzlostavlanije ubraja i planet Zemlja koja se „muči u porođajnim bolima“ (Rim 8, 22). Čovjeku je Bog dao zemlju da odgovorno upravlja njome, a ne da sebično gospodari i zloupotrebljava Zemlju.

Papa Franjo spominje i papu Ivana Pavla II. koji je pozvao na globalno ekološko obraćenje i istodobno primjećuje kako se premalo nastoji oko održavanja moralnih uvjeta autentične „ljudske ekologije“. Papa Franjo, u zajedništvu s predstavnicima drugih kršćanskih